

Een historisch overzicht van

Dromen en de manieren om deze te sturen; Praktische Observaties

door

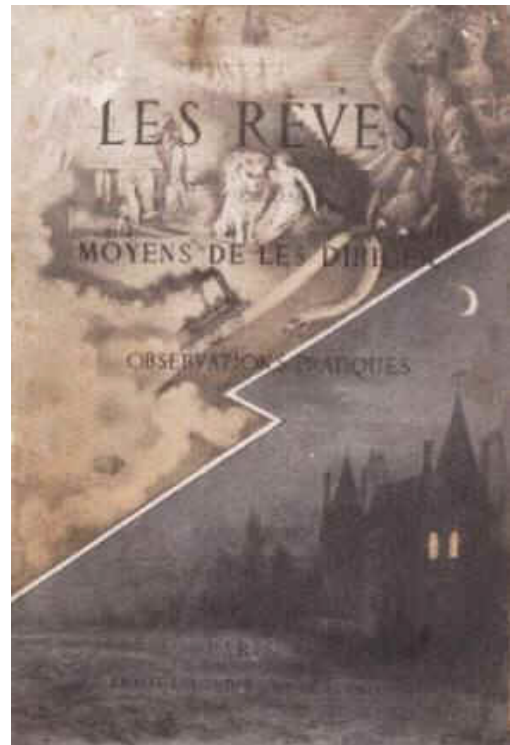
Marie-Jean-Léon-Lecoq,

Marquis d'Hervey-Saint-Denys(1)

C.M. den Blanken & E.J.G.Meijer

Website-editie met data en afbeeldingen die niet verschenen in de gereviseerde publicatie van 1991.

© C.M. den Blanken & E.J.G. Meijer

Gepubliceerd in: *Lucidity Letter*, 7(2) 67-78;1988. Geredigeerd door Jayne Gackenbach voor *Lucidity Letter*

Gereviseerde versie in: *Lucidity*,10(1&2) 311-322;1991. Geredigeerd door Elinor Gebremedhin voor *Lucidity*

Wij drukken onze erkentelijkheid uit voor de onmisbare hulp van:

Dr.C.Bouchet (Frankrijk), Dr.C.Hopstaken (Holland), Dr.N.G.Pesch (Holland), Drs.F.Maissan (Holland), Dr.M. Schatzman (U.K.), Mr.C.Stephan (Duitsland) en eenieder die ons hielp en aanmoedigde bij het schrijven van dit artikel.

(1) Dit is de transcriptie die wij in een voetnoot op blz. 48 van het origineel aantreffen.

Intro

In 1867 publiceert Uitgeverij Amyot in Parijs een boek met als titel *Les Rêves et les Moyens de les Diriger; Observations Pratiques* (vertaald: *Dromen en de manieren om deze te sturen; praktische observaties*). In het vervolg verwijzen wij hiernaar als *Les Rêves*.

Het geschrift verscheen oorspronkelijk als een anonieme publicatie, maar uiteindelijk werd het auteurschap ervan toegekend aan de Franse wetenschapper Markies d'Hervey-Saint-Denys. Met de publicatie kwam voor de eerste keer in de Westerse geschiedenis een gedetailleerd persoonlijk verslag met betrekking tot lucide dromen over een periode van 32 jaar beschikbaar.

Saint-Denys beschrijft o.a. zijn belangstelling voor dromen vanaf de leeftijd van dertien jaar, hoe hij luciditeit erin ontwikkelde en hoe hij gedeeltelijk erin slaagde zijn dromen te sturen. Bijna elk boek omtrent lucide dromen refereert aan het werk van Saint-Denys, bijvoorbeeld Patricia Garfield (1974), Celia Green (1968) en Stephen LaBerge (1985,1988).

Alhoewel wij de auteur van *Les Rêves* als de vader van het moderne lucide droomonderzoek kunnen beschouwen is er heel weinig informatie omtrent het boek en de auteur beschikbaar. De bedoeling van dit artikel is derhalve het presenteren van nieuwe informatie als gevolg van een zoektocht naar de originele publicatie van *Les Rêves*.

De oorspronkelijke uitgave

De oorspronkelijke uitgave is slechts voor enkelen beschikbaar geweest, omdat het aantal verspreide exemplaren gering was. Kort na de publicatie ging de uitgever namelijk failliet. Sigmund Freud (1900) vermeldt: "Maury, le sommeil et les rêves, Paris, 1878, p.19, polemisiert lebhaft gegen d'Hervey, dessen Schrift ich mir trotz aller Bemühung nicht verschaffen konnte" (vertaald: Maury, *Sleep and Dreams*, Paris, 1878, p.19, neemt behoorlijk stelling tegenover d'Hervey, wiens boek ik niet kon bemachtigen, ondanks al mijn pogingen hiertoe.)

Anderen zoals Havelock Ellis (1911), Johann Stärcke (1912) en A. Breton (1955) refereren ook naar het feit dat het origineel zeer moeilijk te verkrijgen is geweest.

Wij zijn in staat geweest de volgende originelen te traceren:

Universiteitsbibliotheek,Utrecht,Nederland. Ex Libris 171.F.30;

Bibliothèque Nationale,Parijs,Frankrijk. Ex Libris Res.p.R.774 (R.71436 microfilm);

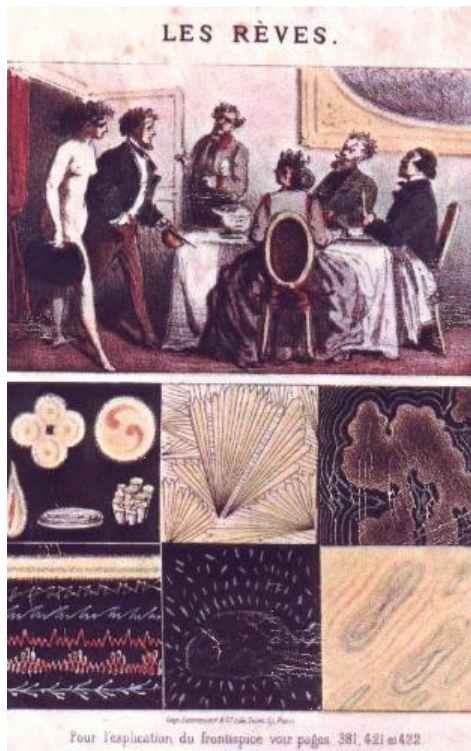
Yale Medical School Library,New Haven, Connecticut,USA. ExLibris; EBL 175;

New York Library,New York, New York, USA. Ex Libris; geen data beschikbaar;

National Library of Medicine, Bethesda, Maryland, USA. Ex Libris;geen data beschikbaar.*

Beschrijving *Les Rêves*

De informatie welk hier gepresenteerd wordt inzake *Les Rêves* is gebaseerd op het origineel van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Waarschijnlijk is deze uitgave opnieuw ingebonden;het bevat 496 pagina's en de inhoud is als volgt:

Deel 1. (Vier hoofdstukken): Ce qu'on doit s'attendre à trouver dans ce livre et comment if fut composé. (vertaald: Wat u kunt verwachten in dit boek en hoe het samengesteld is).

Deel 2. (Zes hoofdstukken): Où, tout en rapportant les opinions des autres, l'auteur continue d'exposer les siennes. (vertaald: U informierend omtrent de opinie van anderen gaat de auteur verder met de zijne uiteen te zetten).

Deel 3. (Acht hoofdstukken): Observations pratiques sur les rêves et sur les moyens de les diriger (vertaald: Praktische Observaties m.b.t. dromen en de manieren om deze te sturen).

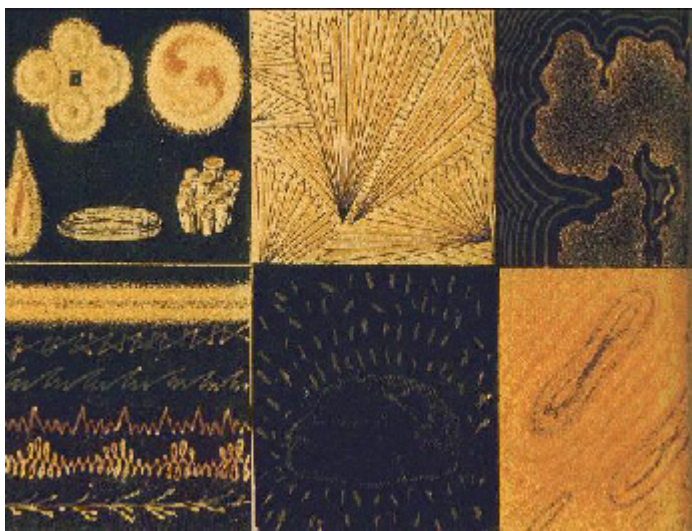
* Wij konden geen onderzoek doen in de Verenigde Staten en moedigen anderen aan te ontdekken of er nog meer originelen zijn door wellicht de National Union Catalogue in Washington, D.C. te consulteren.

Er is ook een Samenvatting, een Index en een Appendix getiteld, Un rêve après avoir pris du hatchich (vertaald: Een droom nadat ik hasjiesj nam).

De frontispice vertoont zeven kleurtekeningen met referenties in de tekst (pagina's 381, 421 en 422).

Bij dit artikel treft u de herdrukken aan (met toestemming van de Rijksuniversiteit te Utrecht).

Zes hypnagogische beelden, komende van de persoonlijke droomdagboeken van de auteur van *Les Rêves* zijn in herdruk verschenen in boeken zoals van Coxhead & Hiller (1975) en Mackenzie (1966).

U kunt constateren dat er boven deze hypnagogische tekeningen een afbeelding is van een eetkamer, waarin een schilder met een compleet naakte vrouw binnenkomt. Alhoewel de tekst naar deze afbeelding verwijst is het niet duidelijk of deze vervaardigd is door de auteur van *Les Rêves*. Wij denken echter van wel. Voor zover wij weten is deze tekening nooit in herdruk verschenen en wij zijn verheugd

deze toe te kunnen voegen bij de zes hypnagogische afbeeldingen.

Het originele werk bevatte een voorkant met allegorische kleurtekeningen.

De achterflap heeft geometrische patronen, gedrukt in grijs met daarop de naam en het adres van de uitgever, t.w. Librairie d'Amyot, Éditeur, 8, Rue de la Paix, Paris. Het bevat tevens een gedrukte lijst van hun uitgaven. In tegenstelling tot de alfabetische volgorde van de namen van de overige auteurs op deze achterzijde is de eerste naam welk men aantreft die van "Hervey Saint-Denis (Marquis d')" en refereert naar twee van zijn boeken:

Back Cover Herdruk met toestemming van Yale Medical School Library

"Histoire de la révolution à Naples depuis 1793" (vertaald: Geschiedenis van de Revolutie in Napels sinds 1793) en "Poésies de l'Époque des Thangs" (vertaald: Chinese dichtkunst uit de T'ang periode).

In zijn boek *Le Sommeil et les Rêves* (vertaald: Slaap en Dromen) geeft Vaschide (1918) een beschrijving van de voorkant en suggereert dat de tekening gemaakt is door de auteur. Wij weten niet op grond van welke informatie zijn aanname doet, want wij konden in de tekst *Les Rêves* geen enkele verwijzing vinden. De oorspronkelijke couverture is noch beschikbaar bij het exemplaar van de Rijksuniversiteit Utrecht, de Bibliothèque Nationale, Parijs, noch bij de New York Public Library. Met betrekking tot het exemplaar van de National Library of Medicine in Bethesda, Maryland hebben wij geen informatie. Gelukkig beschikt de Yale Medical School Library wel erover, maar het is in een zeer slechte staat.

Alhoewel er in de rechterhoek van de couverture een signatuur te ontdekken valt (A.Danyou?, A.Darjou? of A.Dayay?), kon de bibliotheek niet instaan voor de juistheid ervan. We nemen aan dat A.Danyou(?) mogelijk de ontwerper en tekenaar van deze omslag kan zijn. Wij voegen met toestemming van de Yale Medical School Library een herdruk bij dit artikel. In het oorspronkelijke werk troffen wij geen naam van de auteur aan. De voornaamste verwijzing inzake de wens van de schrijver om anoniem te blijven vinden wij op pagina 339: "...L'autre me fut communiqué par un mathématicien illustre que je ne saurais nommer dans un livre où je garde moi-même l'anonyme" (vertaald: Ik was geïnformeerd door een bekende mathematicus, wiens naam ik niet zal onthullen in een boek waarin ik zelf anoniem blijf).

Op pagina 48 refereert de "anonieme" schrijver in een voetnoot naar "le Marquis d'Hervey-Saint-Denys" als vertaler van Chinese poëzie uit de T'ang periode. Ook schrijft de auteur op pagina 457 dat hij in het bezit is van een oorspronkelijk Chinees boek. We weten dat Saint-Denys sinoloog was, dus naar alle waarschijnlijk bezat hij een dergelijk exemplaar. Een aantal schrijvers (bijv. Harald Meder, 1982) suggereert dat *Les Rêves* het resultaat is van 1946 dromen, verzameld in 22 schriften (cahiers) gedurende een periode van meer dan vijf jaar. Alhoewel de auteur van *Les Rêves* deze cahiers - vol met kleurtekeningen - op pagina 13 beschrijft, is het onjuist te veronderstellen dat *Les Rêves* alleen hierop gebaseerd is. De auteur citeert dromen anders dan die uit de cahiers en legt ons ook dromen van derden voor (bijv. pagina 323, 420 & 435). We hebben deze cahiers niet op kunnen sporen. Alan Hobson (1988) beschrijft in zijn boek *The Dreaming Brain* hoe ook hij gezocht heeft naar deze cahiers en evenmin in staat is geweest deze te traceren.

De Term 'Lucide Droom'

Morton Schatzman schrijft in zijn verkorte Engelse versie van *Les Rêves* (1982) dat Saint-Denys de uitdrukking *lucide droom* diverse keren gebruikt. Volgens Schatzman dienen wij echter daaruit niet te concluderen dat deze uitdrukking in dezelfde betekenis gebruikt wordt als tegenwoordig, t.w. voor een droom waarin de dromer tijdens het dromen bewust is van het feit dat hij droomt. De huidige betekenis van deze uitdrukking werd voor het eerst gebezigd door de Nederlandse schrijver/psychiater Frederik van Eeden (1912-1913), die tevens refereert naar "Marquis d'Hervey".*

De auteur van *Les Rêves* gebruikt inderdaad de terminologie "lucide droom" zoals wij het tegenwoordig definiëren in de zinsnede "bewust van mijn ware situatie". Op pagina 287 schrijft hij: "D.w.z. de eerste lucide droom waarbij ik mij heel goed bewust was van mijn situatie". Met het laatste deel van deze zin gaf hij aan dat hij wist dat hij aan het dromen was.

De rol van Alfred.F.Maury

Zoals eerder aangeduid vermeldde Freud dat Maury heftig ageerde tegen d'Hervey. Het bedoelde werk *Le Sommeil et les Rêves* verscheen oorspronkelijk in 1861, zes jaar voor de publicatie van *Les Rêves*. De auteur van *Les Rêves* stelt vele keren de ideeën van Alfred Maury, met wie hij het oneens is, ter discussie. In de vierde editie (1878) van *Le Sommeil et les Rêves*, bindt Maury de strijd aan met de ideeën van d'Hervey. Op pagina 1 van deze 1878-editie treft u een voetnoot aan waarin Maury schrijft: "Depuis que j'ai écrit ces lignes, M. le marquis d'Hervey de Saint-Denis, aujourd'hui professeur de chinois au Collège de France, a publié sous le voile de l'anonyme, un livre intitulé 'Les Rêves et les Moyens de les diriger'" (vertaald: Sinds ik bovengenoemde zinnen geschreven heb, heeft Markies d'Hervey de Saint-Denis, tegenwoordig de Chinese leraar aan het Collège de France, anoniem een boek gepubliceerd met als titel 'Les Rêves et les Moyens de les diriger'.) Dit is, voor zover wij weten, voor het eerst dat het auteurschap van *Les Rêves* openbaar gemaakt werd. Omdat Maury, evenals Saint-Denys, verbonden was aan het Collège de France en wegens de andere indicaties in dit artikel, nemen wij aan dat er weinig twijfel resteert dat Saint-Denys inderdaad de auteur van *Les Rêves* is. Alhoewel Maury het niet eens is met de ideeën van d'Hervey-Saint-Denys, schrijft hij op pagina 49: "Nous avons parfois des rêves très lucides, le matin, peu avant le réveil" (vertaald: Soms hebben wij in de ochtend zeer heldere dromen).

De bijdragen van N.Vaschide en W.Leertouwer

In 1911 publiceert Vaschide *Le Sommeil et les Rêves*. Hierin bespreekt hij de werken van Maury, Freud, Mourly-Vold and Saint-Denys en vat hij ze ook samen. Een hoofdstuk (pagina's 136-175) is geweid aan Hervey-Saint-Denys en is getiteld 'Les recherches sur les rêves, du Marquis d'Hervey de Saint-Denis'* (vertaald: Onderzoek m.b.t. dromen door Markies d'Hervey de Saint-Denis.) Degenen die hierin geïnteresseerd zijn, treffen een adequate beschrijving van *Les Rêves* aan. De Nederlandse psycholoog W.Leertouwer (1926) bespreekt in zijn boek 'Dromen en hun Uitlegging' tevens het boek van Saint-Denys. Inzake de identiteit van de auteur van *Les Rêves* treft men in geen van beide boeken verwijzingen aan.

Afgeleide Bronnen

Het dient opgemerkt te worden dat Freud zijn informatie omtrent *Les Rêves* verkregen heeft uit de publicaties van Alfred Maury en N. Vaschide. In zijn *Traumdeutung* haalt hij Vaschide aan, welke de ideeën van d'Hervey inzake de coherentie van dromen omschrijft. We benadrukken dat Vaschide d'Hervey parafreert. Het is niet, zoals Freud aannam, een letterlijk citaat. In feite komt de informatie van veel auteurs inzake *Les Rêves* niet direct uit de oorspronkelijke publicatie. Freud bijvoorbeeld verwijst naar Maury en Vaschide; Johann Stârcke weer naar Vaschide. In recente dagen is er een dergelijke referentie-netwerk ontstaan. Zo verwijst bijvoorbeeld Morton Schatzman (1982) naar de heruitgave uit 1964 van *Les Rêves*.

Heruitgave van *Les Rêves* in 1964

In 1964 publiceert uitgever Claude Tchou in Parijs een herdruk van *Les Rêves*. In deze uitgave wordt de auteur aangeduid als "Hervey de Saint-Denys"* en is de titel teruggebracht tot *Les Rêves et les Moyens de les Diriger* (Tchou, 1964). Ook deze heruitgave is zeer moeilijk te vinden. Wij troffen een exemplaar aan in de Universiteitsbibliotheek van Leiden (Ex Libris B43). Deze editie lijkt een integrale uitgave te zijn maar is het niet. Er wordt noch melding gemaakt van de tekeningen op de frontispice, noch van de Appendix. Juist deze Appendix is interessant, omdat de auteur daarin niet alleen onthult dat hij lange tijd ziek is geweest, maar ook dat hij sterke dosis opium voorgeschreven kreeg; tevens dat hij een tijdje bang was gek te worden. Verder beschrijft hij een afschuwelijke (lucide) droom onder de invloed van hasjiesj. Deze Appendix verschijnt voor de eerste keer met dit artikel in vertaling.

Bovendien merkten wij op dat de bewerker van deze 1964-uitgave in enkele gevallen zijn eigen voetnoten vermengd heeft met de originele, alweer zonder enige aanduiding hiervan. Zo lezen wij bijvoorbeeld op pagina 50 van het origineel "1.Diodore Lvl.ch XXV." De bewerker schrijft dezelfde zin op pagina 383,voegt er zeven zinnen aan toe en geeft vervolgens aan dat de hele voetnoot van hem zelf is. Ook zijn er zonder enige vermelding, veranderingen in de tekst gemaakt. Zo staat op pagina 339 van het origineel "L'anonyme" terwijl de heruitgave het woord "l'anonymat" bevat. In deze heruitgave is een uitgebreid voorwoord opgenomen van Robert Desoille, auteur van 'Le Rêve Éveillé en Psychothérapie' (vertaald: de opgewekte droom in psychotherapie (1945). Desoille bediscussiëert Les Rêves en zijn bijdrage is nog altijd zeer lezenswaardig. Tevens treft u in deze heruitgave een korte 'Essai de biographie d'Hervey de Saint-Denys'* aan.

We waren verrast te ontdekken dat de heruitgave geen integrale versie van het origineel was. Niet omdat deze editie (op de pagina's 306,316 & 343) verwijzingen bevat naar de kleurtekeningen en de Appendix, maar vooral omdat veel auteurs naar deze heruitgave verwijzen,zonder op te merken dat het geen volledige versie betreft.Wij vroegen Tchou in maart 1988 om commentaar.Deze verklaarde dat hij zich deze uitgave van Les Rêves in het geheel niet kon herinneren, temeer daar hij door de tijd heen duizenden publicaties verzorgd heeft.Ook had hij geen tijd om onderzoek te doen naar een geschrift dat bijna 25 jaar verscheen.

In een persoonlijk boodschap van Christian Bouchet (Augustus, 1988) werden wij op de hoogte gesteld van het gegeven dat Jacques Donnars verantwoordelijk is geweest voor de Tchou-editie en dat het weglaten van de Appendix geen fout is geweest, maar een opzettelijke daad wegens de inhoud. Indien u deze Appendix zelf leest, ontdekt u dat het inderdaad niet bepaald een opwekkend stuk is.

Andere edities van Les Rêves

In 1982 verzorgt Morton Schatzman een Engelse editie van Les Rêves. Het betreft een verkorte versie van de 1964-heruitgave en bevat zodoende noch de tekeningen, noch de Appendix,noch bevat het enige verwijzing naar het bestaan ervan.

Alhoewel een verkorte versie beter is dan helemaal niets, moeten wij constateren dat deze versie niet als een vertaling beschouwd kan worden, maar meer als een adaptatie. Hele stukken tekst zijn namelijk niet opgenomen. Bovendien is de atmosfeer van het origineel -e en bloemrijke tekst - totaal verdwenen in de sporen van de korte, droge Engelse zinnen.

Deze editie bevat foutieve en misleidende informatie.In tegenstelling tot wat op pagina 166 van deze uitgave geschreven is,verscheen het oorspronkelijke werk niet in 1869, doch in 1867 en trouwde de markies niet in 1870 maar in 1868. Schatzman verwijst op pagina 3 naar een Italiaanse editie van Les Rêves, verzorgd door Laura

Forti. Bij nadere rondvraag deelde Schatzman ons mede dat de Italiaanse uitgever na het afsluiten van het contract, toch besloten had het boek niet uit te geven.

In de bibliografie van de Duitse editie van Patricia Garfield's boek *Pathway to Ecstasy*(1981), treft u een aankondiging aan dat er een Duitse versie van het boek van Saint-Denys in voorbereiding is. Voor zover wij weten is deze publicatie tot op heden echter nooit verschenen. Door de heren F.Maissan (Amsterdam) and C. Bouchet(Parijs) werden wij gewezen op het bestaan van een Franse heruitgave van *Les Rêves*. In dit geval betreft het een fascimile herdruk (de Saint-Denys/1977) van de 1964-uitgave.

In december 1987 vertelde een woordvoerder van Elsevier Science International in Amsterdam dat hun organisatie een complete Engelse herdruk aan het voorbereiden was. Enkele maanden later trok deze zegsman zijn woorden terug en beweerde hij van niets te weten. Men begint zich af te vragen of een herdruk van *Les Rêves* "troubles" voor uitgevers betekent! Het veld van lucide dromen is groeiende en is er duidelijk een behoefte aan een vollediger Engelse versie van *Les Rêves*.

Biografische data inzake Saint-Denys (1822-1892)

Deze biografische data zijn voornamelijk ontleend aan de Essai de Biographie d'Hervey de Saint-Denys', welke opgenomen is in de Tchou-editie.

In zijn *Essai de Biographie d'Hervey de Saint-Denys*, beschrijft de bewerker hoe hij gezocht heeft naar biografische data inzake de auteur en hoe verbaasd hij was zo weinig informatie omtrent zo'n erudiet persoon aan te treffen. Een interessant chapitre; het lijkt haast alsof d'Hervey Saint-Denys zijn persoonlijke geschiedenis uitgewist heeft. D'Hervey was een vooraanstaand personage;geëerd met het Légion d'Honneur, president van de Académie des Inscriptions et Belles Lettres, professor aan het Collège de France, sinoloog, ethnoloog en auteur van diverse boeken.

Hij was in Parijs geboren op zes Mei 1822. We weten weinig van zijn kindertijd en adolescentie, behalve het feit dat hij een private leraar had. d'Hervey's oorspronkelijke naam was Marie-Jean-Léon Lecoq, Baron d'Hervey de Juchereau en werd door middel van adoptie Markies de Saint-Denys. Op negentienjarige leeftijd bezocht de Markies een school voor Oosterse talen. Hij studeerde er Chinees en Tartaro-Manchu. Toen hij tweeëntwintig was begon hij een literaire carrière door het vertalen van een Spaans stuk in het Frans 'Le poil de la prairie'. Andere werken zijn: *Recherches sur l'agriculture et l'horticulture des chinois*, la

Chine de vant l'Europe, Poésies chinoises de l'époque des Thangs, Histoire de la Révolution à Naples depuis 1793. Hij publiceerde vijf jaar voor zijn dood een werk over de Chinese wijsgeer Confucius. Op zesenvestigjarige leeftijd, 1 jaar na de publicatie van *Les Rêves*, trouwt de Markies met een 19-jarige Oostenrijkse wees, Louise de Ward. Ze hadden geen kinderen.

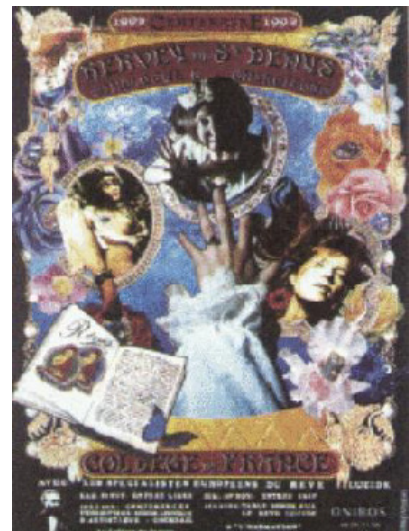
Uit de tekst van *Les Rêves* kunnen wij concluderen dat hij tenminste één zuster had. Voor verdere biografische data verwijzen wij de lezer naar de heruitgave van 1964, '*Le Sommeil et les Rêves*' van Vaschide en de uitgave van De Luppé et al (1995).

Toevoeging:

Ons artikel omtrent Saint-Denys heeft een stimulerend effect in Frankrijk gehad. Betty Schwartz (1992) en Roger Ripert (1992) schreven artikelen over Saint-Denys.

De Franse droomorganisatie Oniros organiseerde van 31 oktober- 2 november 1992 een herdenkingsbijeenkomst.

Hierbij waren Prof. Dr. Paul Tholey, Dr. Celia Green and Drs. Carolus den Blanken uitgenodigd om hun eer te bewijzen aan de Franse droompionier. Hun bijdragen treft men aan in een boek vol met biografische data (de Luppé et al; 1995). De activiteiten resulteerde tevens in een integrale herdruk van Denys' boek (de Saint-Denys; 1995). De stuwende kracht achter dit alles is Mr. Roger Ripert, voorzitter van Oniros. Wij zijn verheugd dat ons artikel in de hernieuwde belangstelling voor één van de grootste droompioniers heeft mogen bijdragen.

*Wij gebruiken in dit artikel de naamtranscripties zoals vermeld in de bronnen

Appendix

Een droom nadat ik hasjiesj nam

Uit: *Les Rêves*

© Nederlandse vertaling Drs. C.M. den Blanken

Ik heb de mening verkondigd - overigens door veel fysiologen gedeeld - dat de somnabulistische en magnetische dromen, de extatische visies en hallucinaties, als ook dromen die opgewekt zijn door enig vergif of narcotica, min of meer morbide modificaties zijn van de natuurlijke droom.

Maar in een boek (*noot vertaler: Les Rêves*) dat in zijn geheel gewijd is aan de studie van de natuurlijke slaap, zou ik tekort schieten, indien ik niet enige observatie inzake de psychologische kant van de natuurlijke slaap zou opnemen. Als een Appendix, een aanvullend document, is de ervaring welk volgt niet geheel van belang ontbloot. Ik denk dat u er elementen van analytische vergelijking in aantreft. Ik zal aantonen dat een cerebrale overstimulatie welk de associatie van ideeën overdrijft en overhaast, in het geheel niet de natuurlijke wet van associatie verandert. De levendigheid van de illusies welk ons overvalt wanneer wij onder de invloed van narcotica (b.v. opium en hasjiesj) zijn, kunnen wij niet negeren.

Een punt dat waarschijnlijk niet erg bekend is, is het feit dat bij het gebruik voor de eerste keer, zelden die verrukkelijke gevoelens optreden, welke voorbehouden zijn aan hen welke de substantie regelmatig gebruiken. Ik neem aan dat het in dit geval hetzelfde is als de eerste sigaar; het fysieke ongemak overheerst. Omdat ik tijdens een langdurige ziekte regelmatig sterke dosis opium toegediend kreeg, heb ik die geleidelijke overgang van naargeestige en verschrikkelijke dromen naar die met meer idealisme en opwinding, opgemerkt. Voor zover het hasjiesj betreft heb ik de zeldzame gelegenheid gehad hiermede te experimenteren toen ik in uitstekende gezondheid verkeerde. Hier is mijn eerste droom:

Het komt mij voor alsof iets mijn hersens verlaten heeft, zoals een veer in een kapot horloge en dat de ketting van mijn herinneringen zich wenst te ontrollen met een incoherentie en nooit vertoonde snelheid. In een flauwtjes verlichtte hobbelige straat zag ik een eindeloos gevolg van marcherende mensen, gekleed in zwarte of schitterende kostuums, dunne dwergen, straatschoffies, vrouwen getooid met bloemen, gezeten op lijkisten of met de lijkwagen meelopend. Vervolgens arriveert er een koets, die voor mij stopt met de deuren half geopend, alsof deze mij tot het gebruik ervan wilt uitnodigen. Een mysterieuze aantrekkingskracht overvalt me, maar op het moment dat ik wil instappen, deins ik met een onuitsprekelijke angst terug. Ik weet niet welk instinct mij zegt dat het voertuig mij naar iets verschrikkelijks zou brengen. Ik besluit per voet te gaan. Tegen voorbijgangers aanbotsend, ga ik haastig op weg naar een plek, waarvan ik de noodzaak voel om er zo snel mogelijk te arriveren, maar niet wetende echter waar deze plek zich zou bevinden. Ik durfde het de talrijke voorbijgangers niet te vragen, overtuigd als ik was dat zij mijn vijanden waren. Uiteindelijk arriveer ik op die onbekende plaats en

ontdekte dat ik mij met een jonge dame in een appartement bevond, welke toebehoorde aan iemand, waarvan ik vreesde dat deze elk ogenblik terug kon keren. Van daaruit word ik gevoerd, ik weet niet hoe, naar een magnifieke en prachtig verlichtte salon. Ik ben gekleed in een balkostuum. Klaarblijkelijk word ik geacht te assisteren bij een groot feest. Ik bekijk mijn kledij en bemerk dat het besmeurd is met een vreemd soort schuim. Ik sla mijn ogen op. Voor mij zie ik een vrouw welke ik liefheb maar twintig jaar ouder en in kloostergewaad..

Terwijl ik zo in die salon staat en een elegante menigte binnenkomt, bemerk ik dat de kandelaar op het punt staat uit te doven, maar tegelijkertijd besef ik dat, wanneer ik naar de kandelaars kijk, ze weer oplichten. Binnen de kortst mogelijke tijd brandt vuur, overal waar ik kijk. De jurken van de charmantste dames lijken verteerd te worden door het vuur. Er komt as naar beneden en nu nemen vreselijke skeletten, parse mummies, of monsters welke half opgegeten zijn door gezwollen de plaats in van de bekoorlijke lichamen..Slechts hun gezichten blijven aantrekkelijk en werpen mij charmante en verwijtende, haat- dragende blikken toe.Wat nog niet door het vuur verteerd is, krijgt de meest fantastische en onrealistische vormen. Een sofa verlegt zichzelf en wordt een extravagante ladder. Ik wil vluchten. De trap verandert in een open muur. Ik wil echter ontsnappen van die duivelse plaats en spring in één van de voertuigen met half openstaande deuren waarvan ik sprak. Deze keer weiger ik terug te keren naar de mysterieuze bestemming en ik wil het snel ontvluchten..Ik zet mij neder en het voertuig vertrekt. Brrr! Het zit onder het bloed. Ik wil vertrekken, maar het is te laat. We gaan met een ongelofelijke snelheid. Waar ga ik heen? Ik weet het niet. Ik zie op de weg slechts duizenden verschrikkelijke ondefinieerbare zaken, welke mij grote angst inboezemen. Ik beeld mij in dat ik de stem van een vriend hoor. Het lijkt alsof hij bij mij is, maar hij beseft zijn morbide staat niet. Hij vervloekt mij wanneer hij sterft. Ik zou liever zelf hebben willen sterven om uit de poel van wrede gedachten te geraken, maar een stem schreeuwt mij toe dat die desperate wens niet vervuld zal worden.

Af en toe realiseer ik mij dat dit allemaal niet echt is en dat ik "hersensmoeilijkheden" heb, maar ik weet niet of dit tijdelijk is of voorgoed. De verschrikkelijke gedachte dat mijn familie, in hun welbedoelde pogingen mijn leven te verlengen, mijn marteling in dit duivels schaduwspel zal verlengen, komt boven. Ik zal nooit in staat zijn precies uit te drukken wat ik voelde, om zo afgesneden te zijn van de echte wereld..

Op een bepaald moment echter herinner ik mij dat ik mij reeds eerder in een analoge staat heb bevonden en dat ik een uitweg had ontdekt. Ik doe enorm mijn best om deze gedachte vast te houden., hem helderder te maken.. Maar deze poging veroorzaakt een ondraaglijke pijn in mijn hersens. In een andere mentale worsteling verbeeld ik mij dat ik een bloedzuiger zie, die op een bloederige vergeefse wijze zich een weg tracht te

banen naar de binnenkant van mijn schedel, terwijl een onweerstaanbare kracht erop afkomt en het dwingt met anderen mee te rollen in een maalstroom.

Nu zijn er wat gaten in mijn herinnering. Vernederende beelden en scènes vinden plaats (bijv. ik zie mijzelf met decoraties en een uniform, op een vuile plaats, overbevolkt met zwervers en dronkelui welke mij beschimpen met sarcasme en modder). Of ik verbeeld mij dat ik onder de invloed van het een of andere hallucinogeen iets onbeduidend gepikt heb. Ze voeren me af naar de gevangenis. En al die mensen waarvan ik dacht dat ik op ze kon vertrouwen lijken een afspraak gemaakt te hebben om mij voorbij te zien komen. Op de een of andere wijze zie ik toch een manier om weg te komen. Ik heb een enorme weg geschapen en ik arriveer bij de poorten van een stad, waar ik als vluchteling veiligheid probeer te vinden. Ik heb moeilijkheden met vreemde douanebeambten. Ze schieten vlak boven mijn hoofd omdat ze mijn gedachten willen onderzoeken en niet mijn bagage. Een innerlijke relevatie komt over mij. Ik ben naar een wereld verplaatst waar het ideële het werkelijke vervangt, waar intellectualiteit smokkelwaar is, waar je eerder met gedachten gevoed wordt dan deze zelf te verwerven. Ik tril en hoop dat de douanebeambten niets verkeerd zullen ontdekken. Ik verdenk mij er zelf van de een of andere misdaad begaan te hebben, alhoewel ik niet het geringste idee heb wat dit zou kunnen zijn. Maar ze laten mij binnen. Ze dwingen mij echter wel mijn lichaam bij de poort achter te laten en doen het in een doosje waarop mijn naam staat. En zo dwaal ik dan door de stad als een schaduw. Ik hoor de stemmen van onzichtbare personen, net zoals ik zelf, en ik neem duizenden impressies waar van de echte wereld. Of het nu ging om intellectuele zaken, welke opgeborgen werden in gouden of metalen kisten, of dat het materiële zaken betrof welke zichzelf voortbewogen, het kwam allemaal naar mij toe. En ik begreep het ook volledig.

Spoedig zie ik mij weggevoerd naar een amfitheater waar een verschrikkelijke operatie zal plaatsvinden. Het zal verricht worden bij een gevangene welke geprobeerd heeft zijn lichaam van de douane te gappen. Ik ben enorm geraakt door deze gevangene. Kort daarna, wanneer de chirurg zijn scalpel in het vlees van de patiënt zet, voel ik een enorm verdriet. Ik besef dat ik het zelf ben die het lijden onder deze wreedheden moet verduren. Ik wil vluchten maar ze hebben mij vastgebonden. De veroordeelden maken grapjes omtrent deze sentimentaliteit.

Het gewelddadig karakter van die situatie haalt mij uit die kritieke atmosfeer. Ik weet niet hoe, maar ik onderga een nieuwe serie verrassingen.

Allereerst word ik overmand door een vage en plotselinge angst. Ik bevind mijzelf in een prachtige boudoir met diverse openingen. Sinistere verschijnen ter tonele. Als ik een deur half open doet bereiken mij hartverscheurende geluiden. Verschillende vrienden arriveren om mij te omarmen. Ze zijn bedekt met een weerzinwekkende modder, maar ik durf hen niet te weerstaan. Ik hoor ze spottend lachen en dan vertrekken ze. Vervolgens zie ik hoe mijn maag buiten proporties opzwellt. Ik herinner mij dat ik een onbekend reptiel ingeslikt heb dat zich nu aan het ontwikkelen is. Het maakt een gat in mijn borst en komt met zijn stinkende en afschuwelijke hoofd vlak voor mijn gezicht. En dan is het voorbij.

Ik keer terug naar de gedachte om mijn eigen hersenen te onderzoeken. Ik ontdek grote verborgen schatten en ik heb het gevoel dat ik nooit in staat zal zijn deze terug te vinden. Ik onderken ook diverse abominabele instincten en ik huiver bij de gedachte wat deze teweeg kunnen brengen. Ik verzuim echter te onderzoeken hoe deze instrumenten van dat immense laboratorium te hanteren. Puur toevallig raak ik er eentje aan en dit veroorzaakt een enorm kabaal. Ik heb de impressie dat mijn hersenpan zal bezwijken onder de druk van die nooit gehoorde storm van vibraties indien ik niet een deel open als vluchtroute. Zou ik zelf niet een gat in mijn hersenen kunnen maken...?

Op deze wijze ging deze gekke droom door. Verschillende keren heb ik geprobeerd met ijzeren wilskracht te vechten tegen die tirannie van harteloze illusies. Maar het hielp mij echter niet te ontwaken en de droom ging in alle heftigheid voort.

Spottende hoofden komen van alle kanten tevoorschijn. Van tijd tot tijd overvalt me het idee dat ik mijzelf aan het doden was met het reizen door mijn geest, zoals een heftige lichtflits in een stormachtige nacht. Ik vroeg mijzelf af of hetgeen ik ervoer niet een morele verwarring inzake een doodstrijd was, of dat deze staat niet de Dood zelf was, en als consequentie hiervan, de eeuwige rust waarnaar ik gezocht had.

Dit zijn de impressies welke ik mij kan herinneren. Naar alle waarschijnlijkheid is het slechts een duizendste deel van wat door mijn hoofd ging. De overdrijving van mijn morele gevoeligheid was heftig; maar in de gedachtesprongen kan ik echter niets ontdekken wat mijn mening, dat de analytische bestudering van natuurlijke dromen voldoende is om de meest gevarieerde morbide fenomenen te verklaren, niet bevestigt.

Het ontwaken gebeurde geleidelijk. Op het moment dat mijn visies hun helderheid verloren, werden ze ook kalmer. Ik had een tamelijk korte somnolente periode, welke gevuld werd met vluchtige impressies, verschillende waren aangenaam en ik opende mijn ogen vijf of zes keer zonder daadwerkelijk te zien, voordat mijn echte leven definitief bezit van mij nam.

De dag volgende op deze geagiteerde nacht bevond ik mij in een staat van fysieke en morele dufheid. Vooral mijn geheugen was erg slecht. Overtuigd als ik was dat deze situatie bijzonder geschikt was voor de analyse van deze bijzondere wanorde in mijn geest nam ik met een zware hand mijn pen ter hand en maakte ik met halfgesloten ogen notities van mijn indrukken. Indien dit fragment niet zo interessant is als het leek toen ik het opschreef, biedt het niettemin als een intermediaire staat tussen waken en dromen in, significante indicaties, welke mij besloten het in zijn geheel te presenteren. Het ging als volgt:

Het is een ongebruikelijke geestesgesteldheid waarin ik mij bevind. Het lijkt op een opgewekte droom welke ik zie ontwikkelen, als een mist welke zich ontvouwt middels mijn gedachten, series van nauw verwante herinneringen. Ik ben bewust van mijzelf, maar ik bemerk geen enkel duidelijk omljnd idee.

Ik voel dat wanneer ik er eentje zou kunnen tegenhouden deze de sleutel zou worden van de volgende en voorafgaande gedachten. Maar afgezien van wat vage extracties welke mij niets zeggen, ontsnappen ze mij voordat ik ze heb kunnen vangen. Is het niet zo dat een droom zonder beelden dezelfde incoherentie, de zelfde spontane toevloed van herinneringen, vertoont?

Ik waag een poging om door die mist, welke dit dagdromen omhult heen te breken. Ik ervaar direct een tamelijk heftige pijn in mijn hoofd. Wanneer ik terug wil keren in de werkelijkheid, in plaats mijn gedachten zelf te laten voortrollen, verlies ik voor een ogenblik het besef van mijn eigen bestaan. Zaken welke ik het beste ken, ontsnappen me. Elke vluchtige impressies verdamp met zo'n snelheid, dat slechts een enkele zin van de velen welke ik wilde noteren op papier beland. De zinnen welke ik op dit moment neerkrabbel schrijven zich zo te zeggen zichzelf middels de instinctieve correlatie welke gevormd wordt door de woorden welke in mijn hoofd opkomen en de letters welke erbij horen. Ik heb niet genoeg vrijheid in mijn hoofd erover na te denken.

Als ik nog wat wil bewaren van deze herinneringen aan die vreemde chaos, is het noodzaak dat ik mijn pen zo snel mogelijk laat schrijven, zonder die vluchtige impressies te herlezen en zonder te begrijpen waarom deze bedorven werden. Het gebied van de gedachten lijkt mij een wit gordijn waarop, zonder een spoor na te laten, de beelden van de magische lantaarn voorbij komen. De stenografie zelf is niet in staat bepaalde observaties te noteren, observaties welke mij direct troffen door hun precieze helderheid, maar vragen om andere zinnen, welke ternauwernood een seconde in mijn geest blijven hangen.

Spoedig raakt mijn hand zeer vermoeid. Deze ontwijkende gedachten beschouwend veronderstel ik dat ze lijken op de beelden van de magische lantaarn. Het zijn slechts schaduwen en geen nieuwe concepties. De samenballing van gedachten welke zichzelf op dit moment produceren begint bijna altijd met een onbestemd gevoel welke ik tevergeefs probeer te verhelderen. Dat vage gevoel brengt mij naar een volgende, welke niet minder vluchtig is. En deze brengt mij naar de volgende, zonder echt duidelijk te worden. Ik neem aan dat, indien ik nu sliep, deze incomplete gedachten nu precies die verschrikkelijke en onbeschrijflijke dromen oproepen, waarvan de beelden zelfs aan een logische analyse ontsnappen. Wat aangaande mijn geestestoestand de volgende dag, het was exact hetzelfde als bij de eerste keer. Toen ik gelegenheid had om opnieuw hasjiesj te gebruiken, en dit keer beïnvloed door vrolijke muziek en aangename omstandigheden, kon ik mijn gedachten in een aangener richting sturen en kreeg ik een droom welke zeer verschillend was van degene welke ik beschreven heb. Wat aangaande mijn geestestoestand de volgende dag, deze was gelijk aan die van de vorige keer.*

-GESCHREVEN IN 1867 -

*Noot vertaler: Degenen die geïnteresseerd zijn in de relatie tussen narcotica en (lucide) dromen, verwijs ik naar: Roos, M. (1984). *Vergleichsstudie zwischen Klartraumerfahrungen und Erlebnisse unter dem Einfluss psychodelischen Drogen* (vertaald: Vergelijkende studie tussen lucide droomervaringen en ervaringen onder invloed van psychedelische drugs). Doctoraal-scriptie. Johann-Wolfgang-Goethe Universiteit/Frankfurt a/M/Duitsland.

LITTERATUUR

Breton, A. (1955). *Les vases communicants*. Paris: Gallimard.

Coxhead, D. & Hiller, S. (1975). *Visions of the night*. London: Thames and Hudson Ltd.

de Saint-Denys, Hervey (1867). *Les Rêves et les moyens de les diriger; Observations pratiques*. Paris: Librairie d'Amyot, Éditeur, 8, Rue de la Paix. (oorspronkelijk anoniem gepubliceerd).

de Saint-Denys,Hervey (1982). *Dreams and how to guide them*. Vertaling van N.Fry and geredigeerd door Morton Schatzman. London:Gerald Duckworth. (Ingekorte versie)

de Saint-Denys,Hervey (1964). *Les Rêves et les moyens de les diriger*. Met voorwoord van Robert Desoille. Geredigeerd door Jacques Donnars.Paris: Tchou/Bibliothèque du Merveilleux.

de Saint-Denys,Hervey (1977). *Les Rêves et les moyens de les diriger*. Plan de la Tour: Editions d'Aujourd'hui (Fascimile herdruk van deTchou-Edition).

de Saint-Denys,Hervey (1995). *Les Rêves et les Moyens de les diriger; Observations Pratiques*. Île Saint-Denis:Oniros.

Desoille,R. (1945). *Le Rêve éveillé en psychothérapie*. Paris: Les Presses Universitaires.

Ellis,H. (1911). *The world of dreams*. Boston: Houghton Mifflin.

Freud,S. (1900). *Die Traumdeutung*.Wien; Deuticke.

Garfield,P. (1974). *Creative Dreaming*. New York: Simon & Schuster.

Garfield,P. (1981). *Der weg des Traum-Mandala*. Interlaken:Ansata Verlag.

Green,C. (1968). *Lucid Dreams*. London:Hamish Hamilton Ltd.

Hobson,J.A. (1988).*The dreaming Brain;how the brain creates both the sense and the nonsense of dreams*. New York:Basic Books Inc.

LaBerge,S. (1985).*Lucid Dreaming*. Los Angeles:Jeremy P.Tarcher.

LaBerge,S. (1988).*Lucid dreaming in Western literature*. In J.I. Gackenbach & S. LaBerge(Eds.):*Conscious Mind,Sleeping Brain,perspectives on lucid dreaming*. New York:Plenum Press.

Leertouwer,W. (1926/1980). *Droomen en hun uitlegging*. Amsterdam:Uitg. Schors.

de Luppé,O.,Pino,A.,Ripert,R. & Schwartz,B.(Eds.) (1995). *D'Hervey de Saint-Denys 1822-1892; Biographie,Correspondance familiale, l'oeuvre de l'onirologue & du sinologue;les hommages rendus à l'auteur lors du centenaire de sa mort et l'exposition artistique autour de ses rêves*. Île de Saint-Denis:Oniros.

MacKenzie,N. (1966).*Dreams and Dreaming*. London:Aldus Books.

Maury,A.F.A. (1878).*Le sommeil et les rêves;études psychologiques sur ces phénomènes et les divers états qui s'y rattachent suivies de recherches sur le développement de l'instinct et de l'intelligence dans leurs rapports avec le phénomènes du sommeil*. Paris.Didier et Cie (verscheen oorspronkelijk in 1861).

Meder,H. (1982). *Träume bewußt machen*. Wien/Freiburg/Basel:Herder Verlag.

Ripert,R.(1992).*Découverte et réhabilitation d'Hervey de Saint-Denys*. Oniros,(37/38) 20-21.

Schwartz,B. (1992).*Ce qu'on a dû savoir,cru savoir, pu savoir sur la vie du marquis d'Hervey de Saint-Denys*. Oniros, (37/38)4-9.

Stärcke,J. (1912).*Nieuwe droomexperimenten in verband met oudere en nieuwere theorieën*. In *Psychiatrische en Neurologische Bladen*, Maart-April, Nederlandsche Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie,Amsterdam: Uitg. F.van Rossen.

van Eeden,F. (1912-1913). *A study of Dreams*. *Proceedings of the Society for Psychical Research*,26,431-461.

van Eeden,F. (1978). *Dromenboek*. Edited by D.Schluter. Amsterdam: Bert Bakker.
(Dit boek bevat de 352 dromen waarop van Eeden zijn *Study of Dreams* baseerde
alsmede deze *Study of Dreams* zelf).
